

Maahanmuuttajanuoren itsenäistymisen tukeminen

Anne-Marie Peura
Heini Hänninen

Opinnäytetyö
Maaliskuu 2018
Sosiaali- Terveys- ja liikunta-ala
Sosionomi (AMK), sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Tekijä(t) Hänninen, Heini Peura, Anne-Marie	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä Maaliskuu 2018
	Sivumäärä 34	Julkaisun kieli Suomi
		Verkojulkaisulupa myönnetty: x
Työn nimi Maahanmuuttajanuoren itsenäistymisen tukeminen		
Tutkinto-ohjelma Sosionomi (AMK), Sosiaalialan koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) Taja, Kiiskilä, Teija, Häyrynen		
Toimeksiantaja(t) Perheryhmäkoti		
Tiivistelmä Opinnäytetyö oli työelämälähtöinen ja sen tilaaja oli Perheryhmäkoti Länsi-Suomessa. Tarkoituksena opinnäytetyössä oli maahanmuuttajanuoren itsenäistymisen tukeminen omaohjaajatöskentelyssä. Opinnäytetyön tavoitteena oli laatia käytännöllinen itsenäistymisohjelma, jota omaohjaajat toteuttavat nuorten kanssa heidän läheistyessään täysi-ikäisyyttä. Itsenäistymisohjelman tarkoituksena oli tukea nuoria heidän muuttaessa omaan kotiin Perheryhmäkodilta. Pääkäsitteiksi opinnäytetyöhön valikoitui itsenäistyminen ja kotoutuminen. Opinnäytetyö sisältää taustateoriaa, jotka ovat olleet olennaisia itsenäistymisohjelmaa kehittäessä. Teoriaosuus on työstetty aiheeseen liittyvän tieteellisen kirjallisuuden lisäksi artikkeleiden ja tutkimusten sekä maahanmuuttajanuorille suunnattujen projektien pohjalta. Teoriatiedon lisäksi aineistoa itsenäistymisohjelman työstämistä varten hankittiin nuorten ryhmäkeskusteluiden sekä työyhteisön työkokousten kautta. Opinnäytetyö toteutettiin kehittämistyönä käyttäen tutkimuksellista kehittämistyön otetta. Kehittämistyön tuotoksena, eli produktina laadittiin Perheryhmäkodille itsenäistymisohjelma, josta tuli omaohjaajille uusi työväline. Itsenäistymisohjelman keskeisiksi osa-alueiksi nousi viisi kokonaisuutta, jotka olivat talousosaaminen, verkosto, koti, hyvinvointi sekä oikeudet ja velvollisuudet. Toimeksiantaja toi esiin työelämälähtöisen tarpeen konkreettiselle työvälineelle näiden osa-alueiden tukemisessa. Maahanmuuttajanuoren itsenäistymisen tukemiselle oli ajankohtainen tarve, joka nousi työelämästä. Itsenäistymisohjelman työstäminen helpottaa sekä ohjaajan työtä, että nuoren itsenäistymistä heidän tehdessään sen tehtäviä yhdessä johdonmukaisesti.		
Avainsanat (asiasanat) Itsenäistyminen, kotoutuminen, alaikäinen maahanmuuttajanuori, kehittämistyö		
Muut tiedot Liite 1 on salassa pidettävä, joka on poistettu julkisesta työstä. Salassapidon väliperuste Julkisuuslain 621/1999 24§, kohta 17 ja 20 yrityksen liike- tai ammattisalaisuus. Salassapitoaika kaksi (2) vuotta, salassapito päättyy 12.2.2020.		

Author(s) Hänninen, Heini Peura, Anne-Marie	Type of publication Bachelor's thesis	Date March 2018 Language of publication: Finnish
	Number of pages 34	Permission for web publication: x
Title Supporting the independency of young immigrants		
Degree programme Degree programme of Social Services		
Supervisor(s) Kiiskilä, Taja and Häyrynen, Teija		
Assigned by Perheryhmäkoti		
Abstract <p>The thesis was a working life-based study, and its assignor was a family group home called Perheryhmäkoti located in Western Finland.</p> <p>The purpose of the thesis was to support young immigrants to become independent with the help of personal counsellor work. The aim of the thesis was to develop a practical independence program implemented by personal counsellors working with youngsters as they approach their adulthood. The purpose of the independence program was to support the young immigrants when they move to their own homes.</p> <p>The main concepts of the thesis were independence and integration. The thesis contains background theories that were essential in the creation of the independence program. The theoretical part was based, in addition to scientific literature, on articles, studies and reports on projects for young immigrants. In addition to theoretical information, material for the independence program was also acquired from group discussions with the youngsters and meetings with the assignor company's employees.</p> <p>The thesis was carried out as a development work using the developmental research approach. The outcome of the development work was the independence program introducing a new way of working to the personal counsellors. The independence program has five elements: economic skills, networking, home, well-being as well as rights and responsibilities. To assignor company had a working life-based need for a concrete tool that would address these specific areas. The independence program will help both the counsellors' work and the youngsters' independence when doing the program's assignments together consistently.</p>		
Keywords/tags (subjects) to become independent, integration, young immigrant, development work		
Miscellaneous Appendixes 1 is confidential which has been removed from the public thesis. Grounds for secrecy: Act on the Openness of Government Activities 621/1999, Section 17, 20: business or professional secret. Period of secrecy is two years and it ends 12.3.2020.		

Sisältö

1	Johdanto	3
2	Itsenäistymisohjelman tarkoitus ja tavoitteet	4
3	Teoriat kehittämistyön taustalla	5
	3.1 Kotoutuminen.....	6
	3.2 Itsenäistyminen	8
	3.2.1 Itsenäistymisen osa-alueet	10
	3.2.2 Omaohjaajuus.....	15
4	Itsenäistymisohjelman toteuttaminen	17
	4.1 Kehittämissympäristö	17
	4.2 Kehittämismenetelmät.....	18
	4.3 Kehittämistyön prosessi	21
	4.3 Aineiston keruu ja analyysimenetelmät.....	22
	4.4 Eettisyys ja luotettavuus	23
5	Itsenäistymisohjelman tulokset ja arviointi	24
	5.1 Tulokset	24
	5.1.1 Talousosaaminen	25
	5.1.2 Verkosto.....	26
	5.1.3 Koti ja asuminen	26
	5.1.4 Hyvinvointi	27
	5.1.5 Oikeudet ja velvollisuudet	28
	5.2 Oma arviointi	28
	5.3 Toimeksiantajan arviointi	30

6	Pohdinta ja johtopäätökset.....	31
----------	--	-----------

	Lähteet	32
--	----------------------	-----------

Kuviot

	Kuvio 1. Kotoutumisprosessi	6
--	-----------------------------------	---

	Kuvio 2. Itsenäistyvän nuoren roolikartta	10
--	---	----

	Kuvio 3. Perheryhmäkodin nuoren asiakasprosessi.....	18
--	--	----

1 Johdanto

Vuonna 2015 Suomeen tuli yhteensä 32 400 turvapaikanhakijaa, joista alaikäisiä yksin maahan tulleita oli 3024. Määrä oli aikaisempia vuosia huomattavasti suurempi ja se aiheutti paljon haasteita useilla eri yhteiskunnan alueilla. Nämä lapset ja nuoret tulevat maista, joiden turvallisuustilanne on heikko. Yleisimpiä lähdön syitä ovat olleet vainotuksi tuleminen uskonnolliseen vähemmistöön kuulumisen tai perheenjäsenen poliittisen aktiivisuuden vuoksi, aseellinen selkkäus sekä kunniaväkivallan uhka. (Maahanmuuttajien koulutuspolut ja integrointi 2017.) Oleskeluluvan saamisen jälkeen nuoret olivat elämässään siinä vaiheessa, että itsenäistyminen alkoi olla ajankohtaista.

Idea tälle opinnäytetyölle tuli ajankohtaisesta ilmiöstä monikulttuurisella työkentällä. Saimme toimeksiannon suomalaiselta yksityisen sektorin yritykseltä kehittää ja tuottaa työväline maahanmuuttajanuorten itsenäistymisen tukemiseksi.

Opinnäytetyössä mainittu Perheryhmäkoti sijaitsee Länsi-Suomessa ja siellä asuu 20 alaikäistä maahanmuuttajanuorta. Opinnäytetyössä perehdyttiin nuorten itsenäistymisen tukemiseen ja teorian tiedon pohjalta laadittiin selkokieline "itsenäistymiskansio".

Kehittämispöessän aikana tuotettu tieto on tyypillisesti luonteeltaan käytännöllistä ja sen tehtävä on tukea kehittämistä. Kehittämistöiminnassa tiedontuotannolla pyritään vastaamaan erilaisiin tehtäviin. Tällaisen tiedon tehtävänä on osoittaa, että toiminta on suunnitelmallista. Kehittämistöön tiedon tuotantoon ei useinkaan tarvita varsinaista tutkimuksellista otetta, mutta kyse on kuitenkin systemaattisesta tiedon keräämisestä. (Toikko & Rantanen 2009, 113-114.)

Tämä opinnäytetyö oli toiminnallinen kehittämistöy, jonka avulla luotiin Perheryhmäkodin työntekijöille ja nuorille uusi ja toimiva työväline. Tiedonhankinta

ja sen analysointi toteutettiin itsenäisesti. Kehittämistyö tapahtui aktiivisessa vuorovaikutuksessa toimeksiantajan kanssa.

Toiminnallinen opinnäytetyö on kaksiosainen kokonaisuus. Se sisältää toiminnallisen osuuden eli produktin ja opinnäytetyön raportin eli opinnäytetyöprosessin dokumentoinnin ja arvioinnin tutkimusviestinnän keinoin. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 65.) Toiminnallisen ja tutkimuksellisen opinnäytetyön erona voidaan nähdä toiminnallisen hieman väljempi merkitys tutkimuskäytännössä. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 57.) Menetelmälliset ratkaisut kannattaa hakea läheltä käytäntöä ja työelämää eikä siihen tarvita menetelmällistä kikkailua eikä traditionaalisen akateemisen tutkimuksen sokeaa jäljentämistä. (Anttila 2007,103).

Tämän opinnäytetyön tuotos eli produkti on konkreettinen itsenäistymisohjelma, jolla tuetaan alaikäisen maahanmuuttajanuoren itsenäistymistä ja muuttamista omaan kotiin. Varsinainen itsenäistymisohjelma ei näy opinnäytetyön liitteenä, koska se on salassa pidettävä, joka on poistettu julkisesta työstä. Opinnäytetyö sisältää teoreettisen perustan itsenäistymisohjelman merkitykselle maahanmuuttajanuoren itsenäistymisen tukemisessa.

2 Itsenäistymisohjelman tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tukea maahanmuuttajanuorta itsenäistymisessä. Tavoitteena oli koota konkreettinen itsenäistymistä tukeva itsenäistymisohjelma. Itsenäistymisohjelman tavoitteena oli kehittää omalta osaltaan laadullista työtä siten, että se toimisi työvälineenä maahanmuuttajanuoren kanssa työskentelevälle omaohjaajalle sekä työntekijöiden työtapojen yhtenäistäminen ja sen myötä työnlaadun parantaminen.

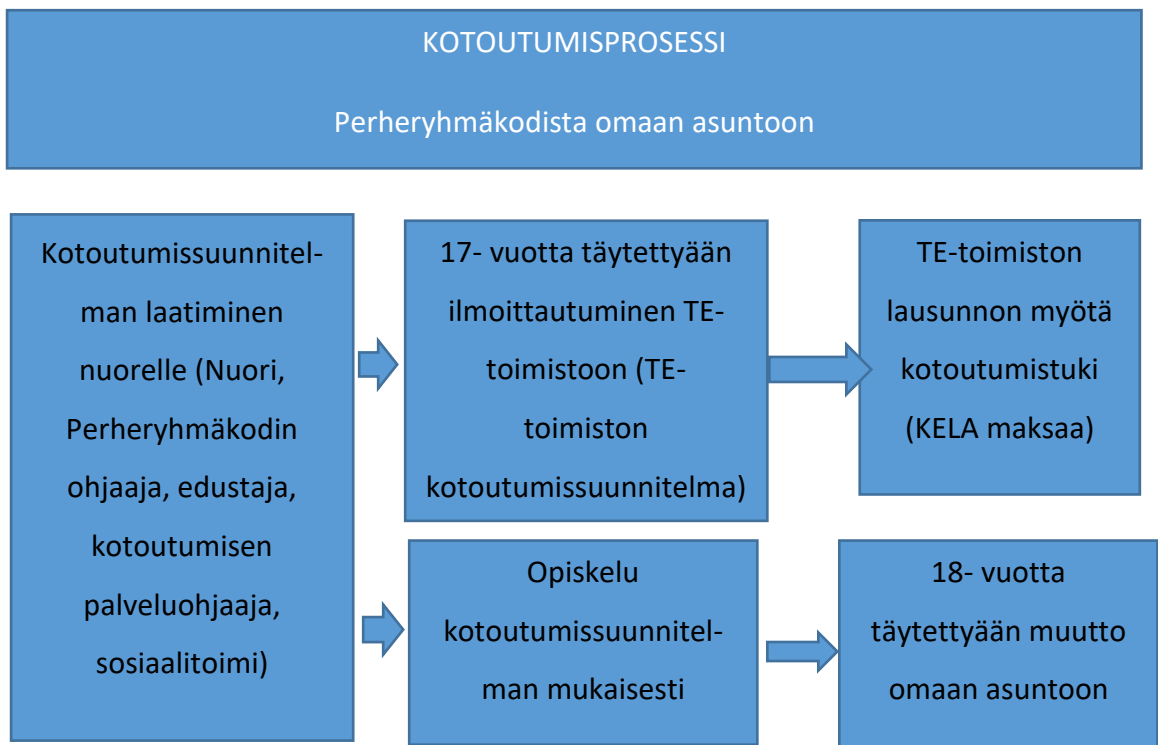
Itsenäistymisohjelmasta tehtiin mahdollisimman selkokielineen. Tässä opinnäytetyössä selkokieliisyys tarkoittaa sitä, että nuorille suunnatuissa itsenäistymisohjelman osiossa esim. tehtävissä käytettiin mahdollisimman yksinkertaisia käsitteitä, jotka olivat heille jo ennestään tuttuja. Tehtävien työstämisessä varmistettiin, että käsitteet pysyvät samoina. Esimerkiksi talousosiossa käytettiin kaikissa tehtävissä samaa sanaa/käsitettä, jolloin nuori ymmärsi helpommin mistä oli kysymys. Selkokieli tarkoitti sitä, että kieli pysyi yksinkertaisena eikä käsitteitä vaihdettu kesken työskentelyn. Selkokielen lisäksi hyödynsimme itsenäistymisohjelmaan liittyvissä tehtävissä kuvia sekä videomateriaalia, joka tukee asiakkaita joiden suomen kielen taito ei ole vielä tarpeeksi karttunut. Itsenäistymisohjelman keskeisenä sisältönä oli palvelujärjestelmä, jonka avulla nuori selviää itsenäisesti tulevaisuudessa.

3 Teoriat kehittämistyön taustalla

Ilman huoltajaa tulleiden alaikäisten turvapaikanhakijoiden määrä nousi selvästi vuonna 2015. Suomessa alaikäiset saavat yleensä oleskeluluvan, mutta perheen yhdistämisä tapahtuu harvoin. Seurantatutkimuksia heidän kotoutumisestaan suomalaisen yhteiskuntaan on tehty vähän, koska he ovat vielä marginaalisen pieni ryhmä Suomessa. Kansainvälisiä tutkimuksia aiheesta löytyy jonkin verran, mutta koska kotoutumisohjelmat ovat erilaisia eri maiden välillä on muistettava huomioida se tuloksia tulkittaessa. Suomessa tuleekin jatkossa kiinnittää enemmän huomiota alaikäisten kotoutumiseen, sen seurantaan ja tutkimukseen. (Valtion kotouttamisohjelma 2016-2019.) Tukholman yliopistossa tehtävä laaja tutkimus osoittaa, että yksin tulleet alaikäiset nuoret hankkiutuvat töihin opiskelujen sijaan. He tekevät usein myös useaa työtä samanaikaisesti, jotta pystyvät elättämään perhettään muissa maissa. (Çelikaksoy & Wadensjö 2015.)

3.1 Kotoutuminen

Kotoutuminen määritellään Alitolppa-Niitamon ja Säävälän (2013) mukaan tapahtumaketjeksi, jossa maahanmuuttaja oppii tietoja, taitoja ja toimintatapoja sekä luo uusia sosiaalisia verkostoja. Tämän tapahtumaketjun myötä maahanmuuttaja tulee osalliseksi ympäröivässä yhteiskunnassa. Edellytyksenä kotoutumiselle on, että valtaväestön asenteet ja toimintatavat mahdollistavat sen. Toiminnalla, jonka avulla tuetaan hyvää kotoutumista ja mahdollisesti myös minimoidaan maahanmuuttoon liittyviä uhkia. (Alitolppa-Niitamo & Säävälä 2013, 6-7.)

Kuvio 1. Kotoutumisprosessi (Perheryhmäkodin perehdytyskansio 2016.)

Laki kotouttamisen edistämisestä (L1386/2010) säätelee kotouttamista, eli niitä toimenpiteitä, joilla viranomaisten tulee edistää uusien tulijoiden kotoutumista. Lain ajatuksena on tuoda kotouttamistoimet- ja palvelut kaikkien niitä tarvitsevien

maahanmuuttajien saataville. Lain tarkoituksena on myös edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä myönteistä vuorovaikutusta eri väestöryhmien kesken. Lain mukaan kunnan on laadittava alaikäisen maahanmuuttajan kanssa kotoutumissuunnitelma, jos siihen on alaikäisen yksilöllisistä olosuhteista johtuva tarve. Alaikäiselle ilman huoltajaa saapuneelle ja oleskeluluvan saaneelle laaditaan aina kotoutumissuunnitelma. Sovellettaessa lakia kotouttamisen edistämisestä alle 18-vuotiaaseen, on kiinnitettävä erityistä huomiota lapsen etuun ja hänen kehitykseensä. (L1386/2010; § 1, §15.) Lapsen etua arvioitaessa on otettava huomioon, mitä siitä lastensuojelulain (417/2007) 4 §:ssä säädetään. (L417/2007, §4).

Lastensuojelulain (417/2007) mukaisesti kaikkia Suomessa asuvia lapsia suojellaan, myös alaikäisiä turvapaikanhakijoita, joilla ei ole kuntalaisen statusta. Lastensuojelun sisällöstä vastaa kunta ja valtio vastaa kustannuksista, sillä turvapaikanhakijoilla ei ole pysyvää asuinkuntaa. (L417/2007.) Oleskeluluvan ja kuntapaikan saatuaan alaikäiselle maahanmuuttajalle kuuluvat samat palvelut kuin kantaväestöllekin ja niihin sisältyy myös lastensuojelun tarjoamat palvelut. YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen keskeiset periaatteet ovat tärkeässä roolissa myös maahanmuuttajanuorten kohdalla ja niitä noudatetaankin Suomen kansallisessa perhelainsäädännössä. (Mikä on lapsen oikeuksien sopimus? N.d).

Kotoutumisen tukemisessa on tärkeää kuunnella, millaisia kulttuurisia kehitystehtäviä juuri tällä maahanmuuttajalla on uuteen maahan tullessaan ja millä tavoin hän on kokenut oman elämänkenttensä tulleen haastetuksi uudessa maassa. Tähän vaaditaan toimivaa dialogia maahanmuuttajan ja työntekijän välillä. (Puukari & Korhonen 2013,39-40.)

Akkulturaatioprosessi eli muutosprosessi, joka alkaa yksilöiden ja ryhmien välillä eri kulttuurien jäsenten kontaktiin tulemisesta. Jatkuva kontaktissa kumpikin osapuoli muuttuu. Kotoutumiseen liittyy vahvasti myös kanadalaisen psykologi John Berryin kehittämä malli akkulturaatio prosessista. Hän nimeää neljä erilaista akkulturaatiostrategiaa; *assimilaatio* (ihmisen luopuminen omasta kulttuuri-identiteetistään), *separaatio* (yksilö haluaa pitää kiinni vain ja ainoastaan omasta kulttuuri-identiteetistään ja elää erillään valtaväestöstä), *integraatio* (yksilö pitää kiinni sekä omasta kulttuuritaustastaan, mutta samalla tutustuu ja haluaa tulla osaksi

valtakulttuuria) ja *marginalisaatio* (syrjäytyminen; yksilö ei halua säilyttää omaa kulttuuriaan eikä koe voivansa kiinnittyä valtakulttuuriin) . Arjen tasolla nämä tulevat esiin yksilön kielessä, uskonnossa, vapaa-ajan vietossa, ravintotottumuksissa ja ostoskäyttäytymisessä. Usein yksilö ei käytä vain yhtä näistä toimintatavoista vaan ne vaihtelevat elämäntilanteiden ja ajan mukaan. (Berry 1980, 12-14; Schubert 2013, 65-67.)

Yksin tulleet pakolaislapset nähdään Rädyn (2002,178) mukaan haasteellisena asiakasryhmänä, sillä heillä on omaan kehitysprosessiinsa liittyviä ongelmia. Pakolaisina heillä on sotaan, väkivaltaan, ja menetyksiin liittyviä traumaattisia kokemuksia. Näiden lisäksi he voivat kokea hylätyksi tulemisen ja turvattomuuden tunnetta. Yksin tulleiden alaikäisten kotoutumisprosessissa olisikin tärkeää huomioida lapsen valmiudet yhdistellä oma kulttuurinsa ja suomalainen elämäntapa, niin ettei hän joudu ristiriitaan perheensä tai suomalaisen yhteiskunnan kanssa. Alaikäiset turvapaikanhakijat ovat hyvin heterogeeninen ryhmä, joilla on hyvin erilaisia kokemuksia ja tarpeita. Tämän myötä olisikin tärkeää palveluja järjestettäessä huomioida heidät ensisijaisesti lapsina ja nuorina ja vasta sitten pakolaisina. (Räty 2002, 178.)

3.2 Itsenäistyminen

Itsenäistyminen on yksi nuoruuden kehitystehtävistä. Siihen liittyy lapsuudesta luopuminen ja sen myötä oman itsensä uudelleen määrittely. Etenkin nuoruuden keskivaiheilla 16 -19 vuotiaana nuori käsittelee ja jäsentelee omaa arvomaailmaansa itselleen sopivaksi, tähän liittyy mm. millaiset aikuisuuden tavoitteet, arvot ja ihanteet hän itselleen rakentaa. Samaan aikaan muodostetaan käsitystä omasta seksuaalisesta ruumiinkuvastaan ja liitetään sitä osaksi aikuista identiteettiä. Aletaan myös luomaan ihastumisia ja romanttisia suhteita. (Dunderfelt 1990, 94–95.)

Nuoren elämässä itsenäistymisellä tarkoitetaan kykyä oman elämänhallintaan. Tavoitteena on ottaa vastuu omasta elämästään sekä ottaa vastaan aikuisuuden myötä tulleet oikeudet ja samalla myös vastata velvollisuuksiin. Joskus

elämänmuutokset voivat kasaantua ja rasittavat nuoren kehitystä ja sopeutumista. (Pukkio & Hoikkala 2016, 8-11.)

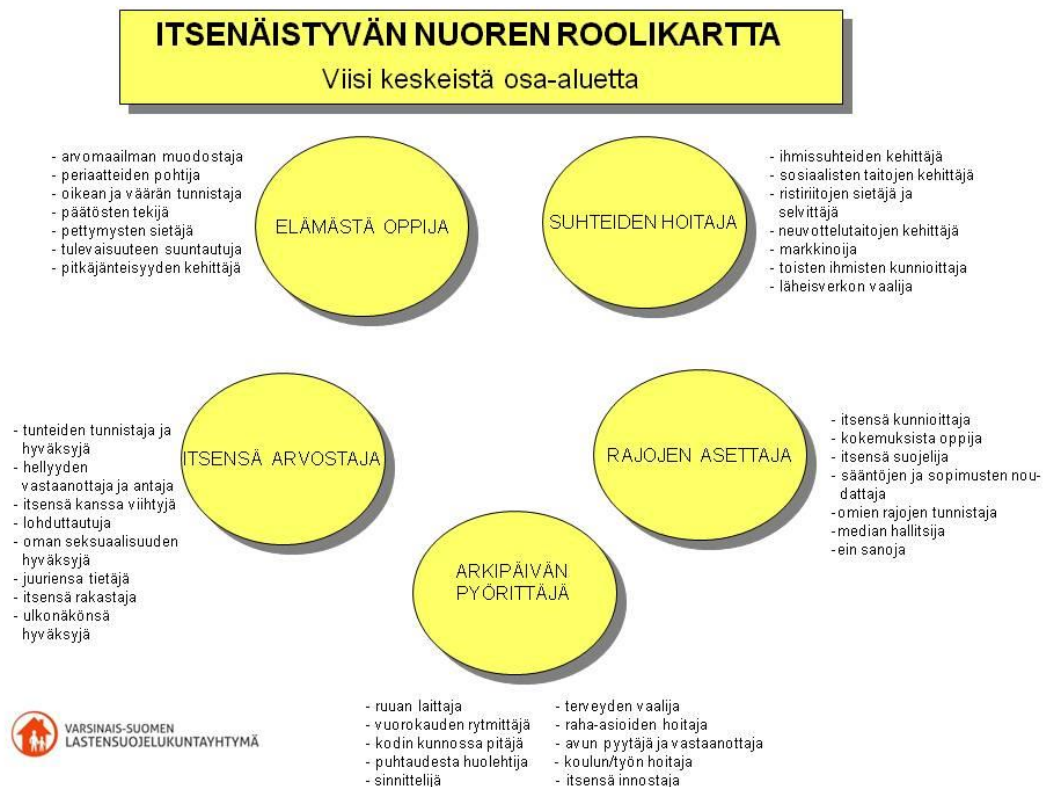
Kuten jo nousi esiin, nuoruus on oman identiteetin etsimisen aikaa.

Maahanmuuttajanuorella tähän liittyy lisäksi oman identiteetin löytyminen kahden kulttuurin välistä ja se voikin olla erittäin hämmentävää. Olenko afganistanilainen/irakilainen/somalialainen vai suomalainen? Nuori joutuu rakentelemaan maailmankuvaansa yhdistelemällä oman etnisen ryhmänsä ja ympäröivän yhteiskunnan arvoja ja näkemyksiä. (Räty 2002, 169.)

Collinsin (2001) mukaan mm. jälkihuollossa tehtävän ”itsenäisen elämän”-tavoittelun sijaan tulisi puhua enemmän ”suhteissa eletävästä” tai ”suhdeperustaisesta” elämästä (interdependent living). Kun nuorille on asetettu tavoitteeksi itsenäinen elämä, se saattaa vahvistaa kohtuuttomia odotuksia nuoria kohtaan, korostaa sosiaalista erillisyyttä, kieltää nuorten tarpeet yhteenkuuluvuuteen sekä jättää vastuun selviytymisestä yksin nuorten harteille. Tämän sijaan suhdeperustaisuus nostaa esiin positiivisen ja riittävän vuorovaikutuksen merkityksen yksilöiden, ryhmien ja sosiaalisten järjestelmien välillä. (Collins 2001, 288.) Alaikäisten ilman huoltajaa maahan tulleiden nuorten elämää leimaavat usein menetykset, juurettomuus ja läheisistä erossa oleminen. Tämän myötä itsenäisen elämän aloittaminen voi olla haastavaa. (Kauko 2015, 36.) Kotoutumislain (L1386/2010) mukaisesti kunnille korvataan kulut, jotka ovat aiheutuneet lastensuojelun jälkihuoltoon rinnastettavien toimien järjestämisestä nuorelle, kunnes nuori täyttää 21 vuotta. (L1386/2010, 49§). Tietoa siitä miten paljon ja millaisia lastensuojelun jälkihuoltoon rinnastettavia toimia Suomessa järjestetään alaikäisille ilman huoltajaa tulleille, ei ole koottu. Jälkihuollon tuki tulisi nähdä osana palvelujatkumoa ja tasapuolistaa kuntien tarjoamia palveluita, jotta myös maahanmuuttajanuoret saavat turvaa tasapainoiseen kasvuun ja kehitykseen sekä sen myötä itsenäistymiseen. (Martiskainen 2016, 96).

3.2.1 Itsenäistymisen osa-alueet

Arjen taitojen itsenäinen osaaminen antaa hyvän perustan sujuvaan arkeen. Sujuvan arjen onnistuminen antaa nuorelle turvallisuuden tunnetta. Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä on julkaissut itsenäistyvän nuoren roolikartan, jossa on viisi keskeistä osa-alueetta. Osa-alueisiin kuuluu elämästä oppija, suhteidenhoitaja, itsensä arvostaja, rajojen asettaja ja arkipäivän pyörittäjä. Tässä roolikartassa käy hyvin ilmi se kuinka isoja asioita itsenäistymiseen liittyy ja suurimmat osa-alueet ovat nimenomaan henkisen hyvinvoinnin puolella. (Itsenäistyvän nuoren roolikartta 2008.)

Kuvio 2. Itsenäistyvän nuoren roolikartta
(Varsinais-Suomen Lastensuojelukuntayhtymä 2016.)

Henkisen hyvinvoinnin osa-alueisiin nuoret saivat jo paljon tukea ja ohjausta omaohjaajien toimesta päivittäisessä kanssakäymisessään Perheryhmäkodilla. Nuorten ja omaohjaajien välille oli jo muodostunut keskinäinen luottamussuhde, joka mahdollisti henkisen hyvinvoinnin tukemisen. Haasteita omaohjaajien työssä oli

nimenomaan arkisten itsenäistymiseen liittyvien asioiden hoitamiseen liittyvät puutteet. Selkeiden raamien puuttuessa jokainen omaohjaaja hoiti itsenäistymiseen liittyviä asioita oman näkemyksensä mukaisesti, jolloin nuorille jäi hyvin erilainen kuva asioiden laajuudesta.

Lastenkodissa työskentelevien työntekijöiden kehittämä Umbrella-työkirjamenetelmä sisältää omaohjaajatyön keskeiset tavoitteet ja työtehtävät. Se sisältää lasten ja nuorten identiteettityöhön sekä arjen taitojen oppimiseen materiaalia ja käytännön keinoja. Sillä on erityisesti haluttu vahvistaa lapsen ja omaohjaajan välistä luottamussuhdetta sekä auttaa saamaan lapsen oma ääni kuulumaan. Sen ensimmäinen painos kehitettiin EU:n Leonardo da Vincin-pilottiprojektina vuosina 1997- 2000. Vuonna 2008 voimaan tuleen lastensuojelulain vaatimukset ennaltaehkäisevästä työtöteestä ja lapsilähtöisestä työskentelystä korostavat yksilöllisiä tarpeita, niin lasten kuin heidän perheensäkin näkökulmasta. Nämä lain tuomat uudet vaatimukset tekivät Umbrella-työkirjamenetelmästä taas ajankohtaisen ja sen 2. painos on päivitetty 2010. Lastensuojelun asiakasprosessien ja ammatillisen asiakastyön olennainen osa on työmenetelmien käyttö. Tärkeintä eri menetelmien käytössä on kuitenkin se, että ammattilainen itse uskoo käyttämäänsä menetelmään ja sen toimivuuteen. On uskallettava käyttää myös omaa luovuutta menetelmien käytössä ja soveltaa niitä asiakaslähtöisesti. Työntekijän oma innostus motivoi asiakasta sitoutumaan toimintaan. (Timonen-Kallio, 2010, 4-5)

Umbrella-työkirjan ohjaus perustuu sosiaalipedagogiseen ajatteluun ja sillä on yhteyksiä myös narratiivisiin sekä toiminnallisiin menetelmiin. Identiteettityössä työntekijän tarkoituksena on pedagogisen suhteen avulla löytää ja vahvistaa nuoren kanssa hänen minä-käsitystään ja tulevaisuuden näkymästään ja siitä, kuinka hän kiinnittyy yhteiskuntaan itsenäistyessään. (Umbrella-käsikirja-itsenäisen elämän ABC, 2010, 10-11)

HALATEN- projektissa (2013- 2014) tuettiin Suomeen yksin tulleiden nuorten kotoutumista Varsinais-Suomessa. Projektin tavoitteena oli antaa nuorille lisää tukea itsenäistymiseen ja elämänhallintaan, sekä ohjausta siirtymiseen koulutus- ja työurille. Nämä nuoret ovat menettäneet perheensä, eivätkä tiedä, että näkevätkö he omia perheitään enää koskaan. Tulevaisuuden epävarmuus vaikeuttaa

suuntautumista eteenpäin. Valtion kotouttamisohjelma tuo esille sen, miten tärkeää osallisuuden tukeminen eri sektoreilla on. (Arvola, Kuikkaniemi, Siren 2014.)

Osallisuus voidaan määritellä ihmisen oikeudeksi saada tietoa häneen liittyvistä suunnitelmista, päätöksistä, ratkaisuista, toimenpiteistä ja niiden perusteluista sekä saada mahdollisuus ilmaista mielipiteensä tai saada siihen tukea. Vaikuttaminen ei ole mahdollista, jos ei pääse mukaan asioiden käsittelyyn eikä saa niistä tietoa ja sen vuoksi vastavuoroisuus onkin olennainen asia. Yhdessä tekeminen on yksinkertainen tapa osallistaa ja siten myös osallisuus konkretisoituu usein nimenomaan toiminnassa. Osallisuus voidaan nähdä myös syrjäytymisen vastavoimana. Osallisuus on myös sitä, että ihmisillä on oikeus osallistua tai kieltäytyä yhteistyöstä. (Rönkkö & Rytönen 2010, 51-52.)

Talousoosaaminen

Peura-Kapanen (2014) on tutkinut nuorten talousoosaamista, joka oli olennainen osa itsenäistymisohjelmaa. Oman talouden perustaminen on merkittävä siirtymävaihe ja käännekohta aikuistuvan nuoren elämässä. (Peura-Kapanen 2014.) Tästä maahanmuuttajanuoret ovat jo osittain saaneet käsitystä heidän taloustilanteen muuttuessa enemmän itsenäiseksi kotoutumisrahan myötä. Tämä aiheutti nuorille erilaisia haasteita ja talousoosaaminen on merkittävä osa-alue nuoren itsenäistyessä, jota tulee tukea. Jeffrey Arnett (2000) kuvaa orastavan aikuisuuden käsitettä (emerging adulthood) siirtymävaiheena aikuisuuteen. Tätä vaihetta leimaa epävakaisuus, identiteetin tutkiskelu sekä elämänvalintoihin liittyvien mahdollisuuksien tutkiminen ja kokeileminen. Orastavaan aikuisuuteen liittyy usein myös riskikäyttäytymistä, joka voi aiheuttaa omat haasteensa talousasioiden hoidossa. (Arnett 2000.)

Verkosto

Lähtöoletuksena palveluiden saatavuudesta ja verkoston olemassa olosta myös maahanmuuttajanuorille on, että heillä on yhdenvertainen palvelujärjestelmä kuin suomalaisilla nuorilla. Tämä oletamus perustuu perustuslakiin, jonka mukaan

jokaisella Suomessa pysyvästi asuvalla on yhtäläiset oikeudet sosiaali- ja terveyspalveluiden saamiseen. Perustuslain lisäksi on olemassa myös uudempia lakeja, jotka määrittävät vielä tarkemmin terveydenhuollon ja sairaanhoidon potilaan ja sosiaalihuollon asiakkaanoikeuksia. Lisäksi maahanmuuttajia koskee yhdenvertaisuuslaki, jonka tarkoitus on edistää ja turvata ihmisten yhdenvertaisuuden toteutumista eri hallinnon ja palvelujen tasolla sekä tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeussuojaa. (Malin & Gissler 2006, 115.)

Verkoston esiin nostaminen myös itsenäistymisohjelmassa oli nimenomaan tärkeä sen tietoisuuden lisäämisen kannalta. Perheryhmäkodissa asuessaan ohjaajat hoitavat paljolti nuoren asioiden hoitamista ja ajan varaukset ym. tulevat nuorelle eteen itsenäistyessä. Halusimme omaohjaajien käyvän läpi verkoston nuoren kanssa yhdessä ja kirjoitettavan ylös kaikkien tulevien yhteistyötahojen yhteystiedot nuoren omaan itsenäistymiskansioon. Myös tämä niin kuin muutkin osiot ovat yksilöllisiä, koska nuoret voivat muuttaa eri kuntiin, jolloin jokaisen verkosto on tarkasteltava sen mukaan mihin kuntaan muuttaa.

Koti ja asuminen

Arjessa selviytyminen vaatii tietynlaisten päivittäisten rutiinien sisäistämistä ja omatoimista toimintaa. Tähän osa-alueeseen liittyy tulevaan omaan kotiin kuuluvat kodinhoidon teemat. Itsenäisen elämän aloittaminen voi olla hankalaa monesta eri syystä. Yksintulleet maahanmuuttajanuoret ovat eräänlaisessa marginaalitulassa aikuisuuden kynnyksellä, vieraassa kulttuurissa, vailla tärkeitä sukulaisverkostoja. Tarjolla olevat palvelut eivät voi korvata perheen tukea. Monet asiat ovat aiemmin tehty nuorelle hänen puolestaan, ja yhtäkkiä tulisi itse osata puikkelehtia palveluviidakossa sekä hoitaa arkiaskareet ja taloudenpito itse omassa asunnossa. (Björklund 2014, 64- 66.)

Koti-osiossa on nuorelle paljon tuttuja ja jo toimivia asioita kuten siivous, vaatehuolto ym. Oma ja turvallinen tila edesauttaa lapsen ja nuoren identiteetin kehittymisen. Kodin tulee olla turvapaikka, josta käsin toimimalla nuori ottaa haltuun uutta elämänpiiriään ja laajentaa sitä uusiin sosiaalisiin verkostoihin. Osallisuuden ja

kiinnittymisen tunne yhdistettynä hankittuihin arjen taitoihin lisäävät arkipäivän hallintaa ja vähentävät itsenäistymiseen liittyviä pelkoja. (Timonen-Kallio 2010, 36-37.) Tämä osio luo juuri tätä turvaa nuorelle ja nuori saa kokea hallitsevansa jo useita osa-alueita uudessa itsenäisessä elämässään.

Hyvinvointi

Hyvinvointiin liittyen nuorten terveyden ja hyvinvoinnin ylläpitäminen vaikeutuu itsenäistymisen jälkeen. Oman terveyden havainnoinnin siirtyessä nuorelle itselleen nuori kohtaa uudenlaisia haasteita ja hänen täytyy itse tietää kuinka toimia. Myös symbolisia hoidon pääsyn esteitä voivat olla viestinnän ongelmat (kielitaidottomuus), asenteellinen suhtautuminen ja luottamuspuula hoidon tai palvelun tuottajan ja saajan välillä (Adamson, Ben-Shlomo, Chaturvedi & Donovan 2003, 895.) Vuonna 2010 tehdyn selvityksen mukaan kolmasosa Suomeen ilman huoltajaa tulleista lapsista oli traumatisoituneita tai oireili selvästi, ja vain kolmasosa heistä oli saanut hoitoa oireisiinsa. (Suikkanen 2010). Oireita ja tuntemuksia ei pidä väheksyä vaan niihin tulisi suhtautua myötätuntoisesti. Olemassa olevien voimavarojen tukeminen traumatisoituneiden nuorten kohdalla on tärkeää sekä niiden toimien vahvistaminen, jotka auttavat arjessa jaksamiseen. Näitä toimia ovat esimerkiksi riittävä lepo, liikunta ja ravinto. (Opas maahanmuuttajien parissa toimiville 2015, 7.)

Oikeudet ja velvollisuudet

Suomen perustuslaki (L731/1999) määrää kaikille kansalaisille tietyt perusoikeudet ja yhdenvertaisuuden (6§) mukaan tämä koskee myös maahan muuttaneita. Lain mukaan oikeusturva (21§) tarkoittaa, että esimerkiksi viranomaisen toimiessa väärin siitä on oikeus valittaa. Sananvapauden mukaan (12§) kaikilla on oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään estämättä. Uskonnonvapautteen (11§) sisältyy oikeus tunnustaa ja harjoittaa uskontoa, oikeus ilmaista vakaumus ja oikeus kuulua tai olla kuulumatta uskonnolliseen yhdyskuntaan. Suomessa kenenkään ei tarvitse osallistua omantuntonsa vastaisesti

uskonnonharjoittamiseen. (L731/1999, 6§,11§,12§,21§) Maahanmuuttajalla on oikeus saada tulkkausta tärkeissä viranomaisasioissa. Viranomainen on velvollinen huolehtimaan tulkkauksen kustannuksista. (Dahlgren ym. 2013, 14).

Oikeuksien lisäksi kaikilla ihmisillä on myös velvollisuuksia. Lapsilla on oppivelvollisuus, joka tarkoittaa sitä, että heidän täytyy käydä koulua. Oppivelvollisuus päättyy sen vuoden aikana, jolloin nuori täyttää 17 vuotta. Maahanmuuttaja nuoret jatkavat oppivelvollisuuden päätyttyä aikuisten perusopetuksessa, koska heillä omassa maassaan suoritettujen opintojen määrä vaihtelee ja uuden kielen opiskeluun vaaditaan aikaa. Kotoutumisrahan saaminen edellyttää kotoutumissuunnitelman mukaista opiskelua, joten osaltaan myös tämä velvoittaa nuoria jatkamaan opiskelua oppivelvollisuuden päätyttyä. Jatko-opintoihin hakeminen on Suomessa haasteellista ilman perusopetuksen suorittamista. (Dahlgren ym. 2013,12, 26, 40.) Suomessa rikosoikeudellinen vastuikäraja on 15 vuotta. Rangaistusvastuu edellyttää, että henkilö on 15 vuotta ja hän on syntyneen. (L39/1889, 3.luku, 4§.)

3.2.2 Omaohjaajuus

Omaohjaajuus koostuu nuoren asioiden asiantuntijuudesta ja rinnalla kulkemisesta. Omaohjaajan tehtäviin kuuluu tärkeimpänä vastuuna luottamussuhteen luominen ja sitä kautta työskentelyn aloittaminen. Luottamussuhteen luominen on perusedellytyksenä kasvuprosessin onnistumiselle. Omaohjaaja vastaa nuoren yksilöllisiin tarpeisiin ja perehtyy kokonaisvaltaisesti tämän elämäntilanteeseen ja toimii yhteyshenkilönä eri verkostojen välillä. Omaohjaaja on läsnä kaikissa nuorta koskevissa palaverissa ja toimii yhteistyössä mahdollisuuksien mukaan myös huoltajien kanssa. Omaohjaajan on oltava tietoinen nuoren tavoitteista, jotta pystyy työskentelemään määrätietoisesti niitä kohti nuoren kanssa. Omaohjaajan tulee olla johdonmukainen ja vaativa, mutta samalla myös kannustava ja innostava. Ammatillisuuden ja ohjauskeskustelujen kautta omaohjaaja auttaa nuorta itseään löytämään ratkaisuja nuoren elämän haasteisiin. Omaohjaajan työssä Umbrella-

menetelmän käyttö on intensiivistä ja suunniteltua työskentelyä. Keskeistä menetelmän käytössä on yhdessä asioiden läpikäyminen, joka edellyttää avoimuutta ja luottamusta siihen, että molemmilla on prosessiin jotain annettavaa. Sen kautta nuoren arjen hallinnan taitoja varmistetaan ja itsenäisen elämän vaatimukset konkretisoituvat nuorelle. Omaohjaajan kanssa käyty tavoitteellinen työskentely vahvistaa arjessa tapahtuvaa kasvatuksellista ja terapeutista työtä. (Umbrella-käsikirja- itsenäisen elämän ABC, 2010, 8)

Työntekijän perehtyessä menetelmän teoreettisiin lähtökotiin virhetulkintojen riski vähenee ja työmenetelmien käyttö on tarkoituksenmukaisempaa. Omaohjaaja työskentelee monista eri koulutustaustoista ja tästä syystä myös näkökulmat ja koulutuksen mukana tuomat teoriat vaihtelevat. Saman työmenetelmän käyttö työyhteisössä määrittää työn kohdetta ja ohjaa työntekijän tapaa olla vuorovaikutuksessa asiakkaan kanssa. pedagogisia keinoja syrjäytymisen ehkäisyyn ja osallisuuden vahvistamiseen tarjoaa sosiaalipedagogiikka. Sen peruselementtejä ovat elämyksellisyys, toiminnallisuus ja yhteisöllisyys ihmisen arjessa. (Umbrella- käsikirja- itsenäisen elämän ABC, 2010, 10)

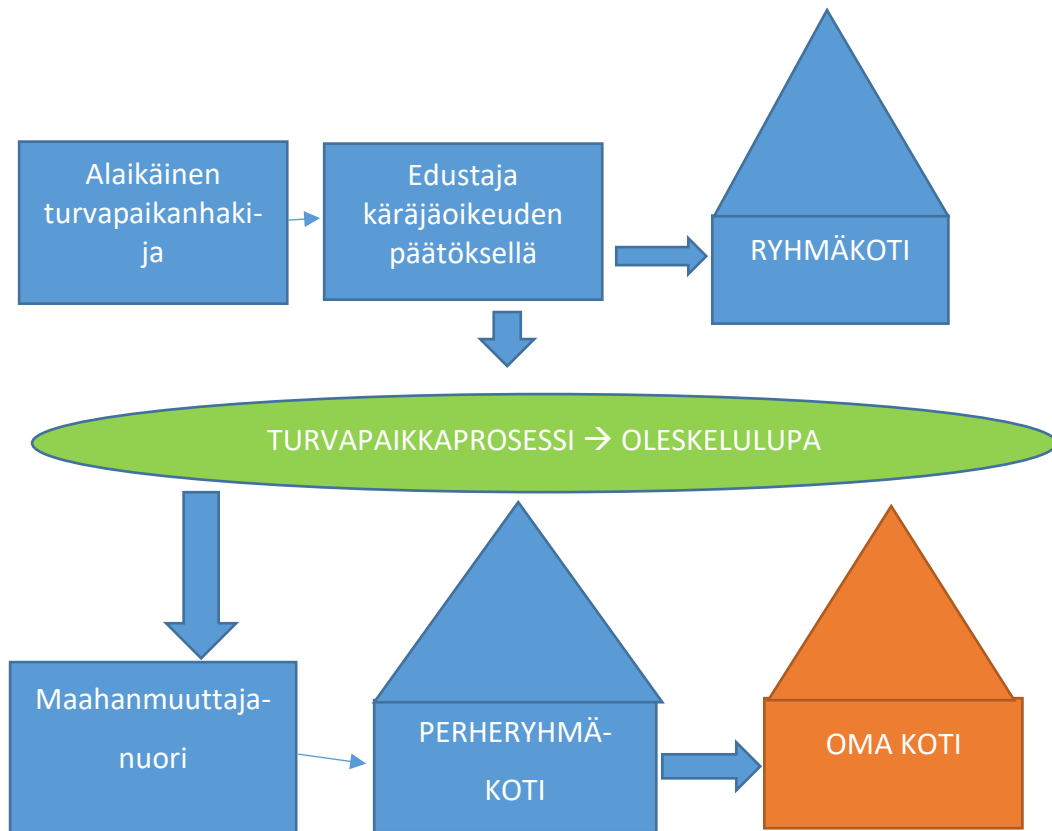
Lastensuojelulain yksi kantava periaate on osallisuuden vahvistaminen ja tämä on otettava huomioon myös nuoren itsenäistymisessä. (L417/2007). Jokainen nuori on yksilö ja itsenäistyminen tapahtuu jokaisella omaan tahtiin. Toiset ovat siihen jo valmiimpia ja toisille se on suuri shokki. Omaohjaajan ja nuoren luottamussuhde ja taustatyö ovat tärkeitä tässäkin kehitysvaiheessa. Omaohjaajan rooli on luoda nuorelle riittävä tuki ja turvallisuuden tunne kuitenkin tekemättä liikaa nuorelle valmiiksi. Itsenäistymiseen liittyen jokainen omaohjaaja puntaroi kunkin nuoren kohdalla erityisesti nuoren valmiuksia ottaa uutta tietoa vastaan, omaksua sitä ja toimia sen mukaisesti itsenäisesti.

4 Itsenäistymisohjelman toteuttaminen

4.1 Kehittämisympäristö

Perheryhmäkoti on 21-paikkainen yksikkö, joka sijaitsee Länsi-Suomessa. Kyseessä on yksityisen sektorin toimija, jonka vuoksi opinnäytetyön liite itsenäistymisohjelmasta on salattu ja siitä on tehty erillinen salassapitosopimus Jyväskylän ammattikorkeakoulun sekä toimeksiantajan kanssa. Salassapidon perusteet on säädetty laissa viranomaisten toiminnan julkisuudesta (L621/1999, 24§). Tämän lain perusteella itsenäistymisohjelman julkaiseminen voisi aiheuttaa yritykselle taloudellista tappiota kilpailutustilanteessa, koska kilpailutustilanteessa laatuksiteerit ovat merkittävässä roolissa. Laatuksiteereihin vaikuttavat mm. käytössä olevat työmenetelmät. Opinnäytetyönä laadittu itsenäistymisohjelma on työmenetelmä, jota ei ole laajalti käytössä. (Perheryhmäkodin johtaja. Henkilökohtainen tiedonanto 14.8.2017.)

Perheryhmäkodin toiminnan tarkoituksena on toimia kansainvälisen suojelun perusteella oleskeluluvan saaneiden lasten ja nuorten kotina. Perheryhmäkodin nuoret tulevat pääsääntöisesti paikallisen Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen (ELY) alueen ryhmäkodeista. Sijoitusprosessissa yhteistyötä tehdään aikaisempien yksiköiden, sosiaalityöntekijän sekä kunnan sosiaalityöntekijöiden kanssa. Sijoitusprosessi seuraa ELY-keskuksen kansainvälisensuojelun perusteella oleskeluluvan saaneiden kuntiin ohjaamisen alueellisen työryhmän laatimaa ohjeistusta. (Perheryhmäkodin perehdytyskansio 2016.) Maahanmuuttoasioiden hallinto on jakautunut eri viranomaisten kesken niin, että kullakin taholla on selkeät omat tehtävänsä. ELY-keskus toimii ministeriön alla ja sen tehtävänä on suunnittelu, ohjaus, seuranta ja sopimukset. ELY-keskuksen mukaan maahanmuuttajanuoret jaetaan eri kuntiin. Kuntapaikan saatuaan kunnan tehtävänä on yleis- ja yhteensovittamisvastuu kotouttamisessa ja siihen tarvittavien palveluiden järjestäminen. (Äänekosken kotouttamisohjelma 2016, 5).

Kuvio 3. Perheryhmäkodin nuoren asiakasprosessi (Perheryhmäkodin johtaja. Henkilökohtainen tiedonanto 14.8.2017.)

Perheryhmäkodin nuoret ovat iältään 15-17 vuotiaita. 18 vuotta täyttäessään nuoret muuttavat omaan asuntoon. (Perheryhmäkodin perehdytyskansio 2016). Kesällä 2017 avattiin uusi itsenäistymisyksikkö, johon muuttivat sellaiset nuoret, jotka olivat ikäjärjestyksessä ensimmäisinä muuttamassa omaan kotiin. Tämän itsenäistymisyksikön tarkoituksena on tukea nuorta vaiheittain itsenäistymisessä.

4.2 Kehittämismenetelmät

Tässä opinnäytetyössä toteutuu sekä toiminnallinen kehittämistyö että laadullinen tutkimus. Verkostoituminen ja työkokoukset toimeksiantajan kanssa ovat olleet olennainen osa opinnäytetyössä käytettäviä kehittämismenetelmiä. Yhdeksi kehittämistyön menetelmäksi valikoitui myös ryhmä- ja teemahaastattelu soveltaen,

sillä se sopi nuorille, jotka asuvat samassa yksikössä ja heillä itsenäistymiseen liittyvät tuen tarpeet ovat suurilta osin samankaltaisia maahanmuuttaja taustaan liittyen. Ryhmähaastattelut muotoutuivat ryhmäkeskusteluiksi, joissa nuoret saivat keskustella avoimesti ennalta valittujen teemojen pohjalta. Ryhmäkeskustelun etuna on avoin ilmapiiri, jossa nuoret voivat kommentoida heille tärkeitä asioita spontaanisti sekä yksilöhaastatteluun verrattuna ryhmäkeskustelun etuna on myös nopeampi tiedonkeruu. (Hirsjärvi & Hurme 2009, 63). Nuorten ryhmäkokouksiin osallistui säännöllisesti, joka keskiviikko (toukokuu 2017-elokuu 2017) seitsemän lähimpänä itsenäistymistä ja omaan kotiin muuttota olevaa nuorta. Nämä nuoret valikoituivat iän perusteella ja he asuivat perheryhmäkodin pihapiirissä sijaitsevassa itsenäistymisyksikössä. Nuorten ryhmäkokoukset jäivät pysyväksi toimintatavaksi Perheryhmäkodille ja jatkuvat edelleen säännöllisesti. Jokaisesta nuorten ryhmäkokouksesta tehtiin muistio, johon kirjattiin ylös kokouksessa käsitellyt asiat.

Ryhmä- ja teemahaastattelu kuuluvat kvalitatiivisiin menetelmiin. Teemahaastattelu tarkoittaa puolistrukturoitua haastattelua, jossa tutkija on laatinut ennakkoon ajatusmallin haastattelun asiakokonaisuudesta ja sen sisältämistä suhteista (esiymmärrys ja taustateoriat), mutta siihen ei tarvitse välttämättä tiukasti sitoutua. Tarkoitus on saada tietoa tietystä aihealueesta ja haastateltavan ei anneta poiketa siitä omille raiteilleen. (Anttila 2007, 124-125)

Taustatutkimusmenetelmänä oli verkostotyön dialogisuuden kautta työkokoukset toimeksiantajan kanssa ja avoimet ryhmäkeskustelut nuorten kanssa. Työkokouksia pidettiin aina tarvittaessa ja nuorten kokoukset kerran viikossa. Työkokouksia pidettiin kehittämistyön eri vaiheissa ja näin taattiin, että koko työskentelyn ajan verkostotyö oli läsnä. Nuorten ryhmäkeskustelut eli nuorten kokoukset järjestettiin viikoittain niin, että joka viikolle valikoitui joku ajankohtainen itsenäistymiseen liittyvä aihe, josta keskusteltiin avoimesti.

Seikkula ja Arnkil (2014) nimeävät dialogisuuden neljäksi periaatteeksi johdonmukaisuuden, suoran puheen, odottamisen sekä toisen kunnioittamisen. Peruedellytyksinä dialogisuudelle he määrittelevät kolme asiaa 1) tasavertaisuuden keskustelijoiden välillä; auttaja ja asiakas kumpikin asiantuntijoita 2) Aito kiinnostus toisen sanomaa kohtaan 3) Omien havaintojen aktiivinen julkituonti ja kommentointi. (Seikkula & Arnkil 2014.) Kaikkien nuorten asioissa mukana olevien

ammattihenkilöiden yhteistyö tarkoittaa verkostotyötä. Verkostotyön tarkoituksena on löytää keinoja, kuinka vaikuttaa yhdessä positiivisesti nuoren hyvinvointiin. (Apu käytännössä- verkostotyö N.d.)

Yksikkökohtaisten uudistusten ala on laaja-alaisia suunnitelmallisia ja laillisin keinoin toimeenpantuja uudistuksia kapeampi ja tämä kehittämistyö on täten rajattu yksikkökohtainen uudistus. Produktina tuotettu itsenäistymisohjelma on käytännöllinen työväline nuorten itsenäistymisen tukemiseen ja on tilauksensa luonteen vuoksi yksikkökohtainen uudistus. (Toikko & Rantanen 2009, 14.) Itsenäistymisohjelman käyttöönoton jälkeen se on jäänyt pysyväksi työmenetelmäksi ja sitä on mahdollisuus jakaa myös konsernin muihin yksiköihin.

Kehittämismenetelmänä on hyödynnetty myös jo hyväksi havaitun toimintatavan levittämistä eli diffuusiota. (Hellström 2004, 14-19). Opinnäytetyötä työstäessä on perehdytty myös Umbrella työkirjaan, josta valikoitiin tiettyjä osa-alueita itsenäistymisohjelmaan. Myös Umbrella-työkirjassa niin kuin monissa muissa oli paljon osa-alueita, joita ei voitu ottaa käyttöön asiakaslähtöisyyden vuoksi, kuten oman perheen taustoja ja perhevalokuva-osioita. Yksin tulleiden alaikäisten maahanmuuttajien kohdalla on tärkeää alkaa rakentamaan uutta minä-kuvaa vahvasti voimavarojen kautta. Voimavoimavaralähtöisen työskentelyn pääajatus on se, että huomion keskipisteessä ovat ihmisen omat voimat ja vahvuudet, eivät ongelmat. (Niemi-Pynttari 2013).

4.3 Kehittämistyön prosessi

4.3 Aineiston keruu ja analyysimenetelmät

Opinnäytetyön pohja muotoutui oleellisen tiedon keräämisestä. Aineiston keruumenetelmänä käytössä oli havainnointi ja verkostotyön dialogisuus. Kehittämistyöhön kerättiin tietoa niistä itsenäistymisen osa-alueista, jotka nousivat esiin työkokouksissa työyhteisön puolesta ja nuorten kokouksissa nuorilta. Kävimme myös keskustelua osa-alueiden rajaamisesta yksikön johtajan kanssa koko kehittämistyön ajan. Itsenäistymisohjelman osa-alueiksi näiden tiedonkeruu menetelmien jälkeen valikoitui konkreettiset osaamiset, joihin nuoret tarvitsivat tukea henkisen hyvinvoinnin tukemisen rinnalle.

Havainnoinnin avulla päästään luonnollisiin ympäristöihin. Sen suurin etu on, että sen avulla voidaan saada välitöntä, suoraa tietoa yksilöiden ja ryhmien toiminnasta ja käyttäytymisestä. Havainnoinnin lajeista, osallistuva havainnointi kuvastaa ryhmäkeskustelujen luonnetta, koska sille ominaista on vapaasti tilanteessa muotoutuminen ja havainnoija osallistuu ryhmän toimintaan. (Hirsjärvi ym. 2010, 213- 217.)

Havaintojen, ryhmäkeskustelujen ja työkokousten myötä keskeisiksi käsitteiksi nousivat kotoutuminen ja itsenäistyminen. Aineiston keruu on valikoitunut näiden käsitteiden kautta. Aineiston analysoinnissa esiin nostettiin kehittämistyön kannalta oleellisimmat tiedot, jotka tukevat alaikäisen maahanmuuttajanuoren itsenäistymistä parhaiten. Toiminnallisessa opinnäytetyössä kerätyn aineiston yhtä tarkka ja järjestelmällinen analysointi ei ole aina niin välttämätöntä kuin tutkimuksellisissa opinnäytetöissä. (Vilka & Airaksinen 2003,57).

Opinnäytetyössä perehdyttiin myös suomalaisten nuorten itsenäistymisen tukemiseen käytettyjen menetelmien käyttöön esim. itsenäistymiskansioiden muodossa. Tarkastelun alla olivat nuorisokodeissa käytössä olevia itsenäistymiskansioita sijaishuollosta itsenäistyvälle nuorelle. Näistä aineistoista hyödynnettiin maahanmuuttajanuorelle sopivat raamit kehittämistyön pohjaksi. Toimeksiantajan hankkima Umbrella- työkirja: Itsenäisen elämän ABC loi pohjan

itsenäistymisohjelman osa-alueille. Tämä antoi suuntaa aineiston rajaamiselle ja sen myötä kehittämistyö keskittyy konkreettisiin käytännön asioihin liittyen itsenäistymiseen. Tästä syystä itsenäistymisohjelmassa ei keskitytä psykososiaalisen tuen osa-alueisiin.

4.4 Eettisyys ja luotettavuus

Kehittämistoiminnassa luotettavuus tarkoittaa ennen kaikkea käyttökelpoisuutta. Kehittämistoiminnan yhteydessä syntyvän tiedon on oltava todenmukaista, mutta sen tulee olla myös hyödyllistä. Kehittämistyössä on keskeistä, miten hyvin arviointia ja sen aineistoa pystytään käyttämään kehittämistyön ohjaamisessa ja sen tavoitteiden täsmentämisessä. Kehittämistulosten käyttökelpoisuus tarkoittaa prosessin seurauksena syntyneiden tulosten hyödynnettävyyttä. (Toikko & Rantanen 2009, 121-122, 125.)

Sosiaali- ja terveysalan eettisten periaatteiden mukaisesti itsenäistymisohjelman laatimisessa huomioitiin nuorten osallisuus, yhdenvertaisuus ja itsemääräämisoikeus. Kotouttamistyössä myös syrjinnän vastustaminen ja erilaisuuden hyväksyminen ovat olennaisia eettisiä periaatteita, jotka ohjaavat työtä sosiaali- ja terveysalalla. (Sosiaali- ja terveysalan eettinen perusta 2011.) Suomessa sijaitsevien Perheryhmäkotien vähäisen määrän vuoksi Perheryhmäkodin nimeä ei mainita opinnäytetyössä asiakkaiden yksityisyydensuojaamiseksi.

Työskentelyä nuorten kanssa sekä luontevan suhteen luomista helpotti ja tuki se, että toinen meistä työskenteli Perheryhmäkodilla. Luotettavuutta voisi heikentää työntekijän ja opinnäytetyön tekijän roolien ristiriitaisuus. Esimerkiksi asiakkailta tai taustateorioista esille noussut tarve, johon työnantajan puolelta ei ole resursseja vastata. Tässä opinnäytetyössä luotettavuutta lisäsi myös toimeksiantajan avoin yhteistyö ja halu kehittää asiakaslähtöinen itsenäistymisohjelma. Opinnäytetyön luotettavuutta lisäsi myös toisen opinnäytetyön tekijän ulkopuolisempi näkökulma käsiteltäviin asioihin. Kumpaakin näkökulmaa tarvitaan luotettavien johtopäätösten saavuttamiseksi.

5 Itsenäistymisohjelman tulokset ja arviointi

5.1 Tulokset

Itsenäistymisohjelma on työväline itsenäistymisen tueksi. Se sisältää viisi osa-aluetta, jotka ovat valikoituneet teoretiedon, ryhmäkeskustelujen sekä verkostotyön pohjalta. Nämä osa-alueet ovat 1) Talousosaaminen 2) Koti ja asuminen 3) Verkosto 4) Hyvinvointi 5) Oikeudet ja velvollisuudet. Näistä osa-alueista on koottu itsenäistymistä tukevia tehtäviä, jotka sisältävät sekä käytännön harjoitteita että kirjallisia tehtäviä. Itsenäistymisohjelmaan kuuluu nuorelle jäävä konkreettinen portfolio sekä omaohjaajan työskentelyä helpottamaan tarkistuslista jo suoritetuista tehtävistä. Omaohjaajan tarkistuslista on kaksi sivuinen taulukko, johon ohjaaja merkitsee suoritettut osiot. Nuoren oma portfolio on 46 sivuinen, jonka tarkoituksena on jäädä nuorelle pysyväksi itsenäistymisen oppaaksi omaan kotiin muuttaessa.

Itsenäistymisohjelmaan sisältyvien käytännön tehtävien lisäksi kutsuimme joihinkin osa-alueisiin vierailijoita kertomaan nuorille tietyistä aiheista lisää. Vierailijoiden tulo aiheutti nuorissa positiivista valmistautumista itsenäistymiseen ja he sitoutuivat osallistumaan luennoille. Nuorten aktiivinen osallistuminen lisäsi nuorten osallisuuden tunnetta, koska heille oli kerrottu ajoissa vierailijoista ja tulevista teemoista.

Omien vahvuuksien huomaaminen ja niiden vahvistaminen voi usein korvata monta puutetta. Mukavien muistojen ja hyvää oloa tuottaneiden asioiden löytäminen ja kirjaaminen omaan kansioon vahvistaa niitä hetkiä varten, jolloin nuori kokee epäonnistumisia ja olo on onneton. Apua voi lähteä hakemaan esimerkiksi niistä keinoista ja toiminnoista, joista on aiemmin saanut hyvän olon tunnetta. (Timonen-Kallio 2010, 29.)

5.1.1 Talousosaaminen

Talousosaamiseen kuului tehtäviä liittyen budjetointiin, suunnitelmalliseen rahankäyttöön, maksuvaikeuksista selviytymiseen ja verotukseen. Esimerkiksi budjettilaskurin avulla nuorelle konkretisoitui rahan riittävyys omassa kodissa. Tämän osion yhtenä tärkeänä saavutuksena olivat keskustelut nuoren kanssa rahan arvosta ja sen merkityksestä nuoren elämässä. Usein itsenäistyvän nuoren ajatukset hankinnoista ja niiden arvosta eivät vastanneet todellisuutta. Näiden keskustelujen tavoitteena oli herätellä nuorta vastuulliseen rahankäyttöön hänen itsenäistyessään ja ennaltaehkäistä velkakierteeseen joutumista. Kotimaahan jääneiden perheenjäsenten taloudelliset huolet kuormittivat joidenkin nuorten oman rahankäytön suunnittelua, sillä rahan lähettäminen kotimaahan aiheutti nuorelle itselleen taloudellista ahdinkoa.

Itsenäistyvät nuoret velkaantuvat entistä herkemmin tietämättömyyden ja ajattelemattomuuden vuoksi. Nuoret ovat haasteellisessa asemassa pikavippien mainonnan kohderyhmänä. Keskustelu maksuvaikeuksista ja niistä selviämisestä on hyvä aloittaa nuoren kanssa jo hyvissä ajoin. On tärkeää muistuttaa nuorta hakeutumaan avun piiriin ja olemaan avoin vaikeuksistaan huolimatta. (Timonen-Kallio 2010, 27-29.)

Peura-Kapanen (2014) mainitsee, että opiskelijoiden toimeentulo on usein tiukkaa. Tähän liittyen säästäminen ja suunnitelmallisuus ovat tärkeitä asioita ja otimme sen huomioon itsenäistymiskansion budjetinlasku osiossa. Peura-Kapanen (2014) ottaa myös esille sen seikan, että yleensä taloudellisen käyttäytymisen malli saadaan vanhemmilta. (Peura-Kapanen 2014.) Tätä mallia Perheryhmäkodin nuorilla ei kuitenkaan ole, koska he ovat tulleet maahan yksin ilman vanhempiaan ja myös tästä syystä omaohjaajien rooli on todella tärkeä. Riskejä, joita Peura-Kapanen (2014) tuo esiin on nähtävissä jo nyt nuorilla kuten esimerkiksi kulutuskeskeinen elämäntapa impulssiostoksineen ja kokemattomuus hoitaa omia talousasioita (Peura -Kapanen 2014).

5.1.2 Verkosto

Verkosto-osio sisälsi kaikki nuoren elämään liittyvät verkostot sekä niiden yhteystietojen etsimisen ja oman muistikirjan kokoamisen omaohjaajan kanssa. Tässä osiossa tiedon hakeminen ja jokaisen nuoren yksilöllisyys korostui, koska nuoret muuttivat eri kaupunkeihin. Jokaiselle nuorelle tuli löytää omat yhteyshenkilöt ja verkostot, joiden kanssa nuoren työskentely tulisi jatkumaan. Verkosto-osiossa olennaisena osana oli myös eri tukien hakeminen ja niihin tutustuminen yhdessä oma-ohjaajan kanssa. Tukien hakemiseen liittyvät lomakkeet ja niiden täyttäminen aiheutti haasteita ja niitä täytettiin yhdessä omaohjaajan kanssa. Lomakkeiden täyttämässä useat toistot olivat tarpeellisia. Lomakkeiden haasteellinen asiakirjakieli vaati tukea ja useita harjoituksia. Omaohjaajan tehtävänä oli myös selventää nuorelle palvelujärjestelmää. Nuoren yksilöllisten tarpeiden mukaan omaohjaaja kävi asioimassa yhdessä nuoren kanssa esimerkiksi TE-toimistossa tai Kelassa. Kunnan kotoutumisen palveluohjaajan keskustelut nuoren kanssa vahvistivat omalta osaltaan nuoren verkosto-osaamista.

5.1.3 Koti ja asuminen

Koti-osiossa vahvistettiin nuoren arjen hallintataitoja. Siihen kuului isompana kokonaisuutena arjen suunnitelmallisuus, joka oli monella nuorella haastavaa. Ruokailan suunnittelu, kaupassa käynti, ruoanlaitto, vaatehuolto ja siivous kuuluivat tämän osion käytännön harjoitteisiin.

Perheryhmäkodilla päivittäisiin toimintoihin oli jo aiemmin pystytty järjestämään omaohjaajien toimesta ohjausta. Itsenäiseen asumiseen liittyy vielä enemmän sisältöä, jotka eivät olleet tulleet vielä nuorille ajankohtaisiksi heidän asuessaan Perheryhmäkodilla. Nuorta helpottaa myös tunne siitä, että myös hänelle helpolta

tuntuvat asiat kirjataan ylös omaan kansioon, jolloin hänelle tulee pystyvyyden tunne eikä uusien haasteiden edessä ole aivan voimaton olo.

Muuton suunnittelu on monivaiheinen prosessi. Sen ollessa vielä kaukana tulevaisuudessa siitä on helppo puhua. Omaan kotiin muuton lähestyessä asia tulee todemmaksi ja sitä kautta hankalammaksi. Asioiden yhdessä läpikäyminen ja niiden muistiin kirjoittaminen vähentävät itsenäistyvän nuoren epävarmuutta. Ennestään tutut työntekijät vahvistavat nuorta lähtöön keskusteluin, joita on oltava useampia ja niille on varattava riittävästi aikaa. Siirtymävaiheisiin liittyy aina erilaisia, yksilöllisiä tunteita, joihin selkeät rajat sekä elämän ennakoitavuus ja johdonmukaisuus auttavat. (Timonen-Kallio 2010, 33-34.)

Asumiseen liittyvissä teemoissa oli isoja kokonaisuuksia, joihin liittyi oman kodin etsiminen, asunonäytöissä käyminen, vuokrasopimuksen tekeminen sekä kaikki omaan kotiin liittyvien virallisten asioiden hoitaminen. Näitä asioita olivat esimerkiksi muuttoilmoitus, sähkösopeutus sekä kotivakuutus.

5.1.4 Hyvinvointi

Hyvinvointi-osiossa omaohjaaja kävi läpi nuoren elämäntaitoja ja vahvisti niitä. Tähän kuului myös personal trainerin ja seksuaaliterapeutin luennot. Tämän osion suunnittelussa olimme myös yhteydessä koulun terveydenhoitajaan ja hän luennoi nuorille koulupäivän yhteydessä sekä tapasi nuoria vastaanotollaan säännöllisesti. Tässä osiossa verkostotyö onnistui erityisen hyvin. Hyvinvointi-osion tarkoitus oli nimenomaan saada nuorille konkreettista tietoa ja yhteyksiä oman hyvinvoinnin ylläpitämiseksi jatkossa. Psykkisen hyvinvoinnin tukeminen oli koko ajan läsnä kokonaisvaltaisessa omaohjaajatyössä.

Murrosikäisen on löydettävä uudet tavat huolehtia itsestään ja hyväksyä muuttanut ulkomuotonsa. Nuoren tulee oppia huolehtimaan omasta hyvinvoinnistaan sekä tiedostamalla sen tarpeet että kyetä tarvittaessa hakeutumaan avun piiriin itsenäisesti. Tässäkin asiassa aiemmin käyty keskustelut ja kokemukset nuoren kanssa toimivat voimavarana itsenäisessä elämässä. (Timonen-Kallio 2010, 30.)

Itsenäistymisohjelmassa hyvinvointi-osion tehtävien tarkoituksena oli omaohjaajan käydä läpi nuoren omia voimavaroja hyvinvoinnin ylläpitämisen tueksi. Tähän osioon kirjattiin ylös yhdessä nuoren kanssa tarvittavat yhteyshenkilöt, jotka liittyivät nuoren hyvinvointiin. Konkreettisine käytännön menetelminä esim. asioitiin yhdessä apteekissa tai valmistettiin terveellistä ruokaa yhdessä.

5.1.5 Oikeudet ja velvollisuudet

Itsenäistymisohjelman oikeudet ja velvollisuudet osiossa käsiteltiin aiheita, joihin liittyy laillinen vastuu tekemistään asioista ja toisaalta myös yksilön oikeudet sekä henkilötietojen suojaaminen. Tähän osioon kuului myös poliisin vierailu Perheryhmäkodilla, joka järjestettiin nuorten kokouksen yhteyteen, jossa teemana olivat nuorten oikeudet ja velvollisuudet Suomessa. Nuorille on tärkeää korostaa Suomen perustuslaissa esiin tulevia perusoikeuksia kuten sanan- ja uskonnonvapautta, yhdenvertaisuutta sekä oikeusturvaa. He tulevat usein maista, joissa näitä oikeuksia ei toteuteta Suomen tasolla.

5.2 Oma arviointi

Opinnäytetyön aihetta miettiessämme maahanmuuttajanuoret olivat ajankohtainen ilmiö Suomessa. Työharjoittelun ja työskentelyn kautta yhteistyö toimeksiantajan kanssa sai alkunsa. Käytännöllistä kehittämistyötä oli sen tarpeellisuuden vuoksi mielekästä alkaa työstämään. Työskentely toimeksiantajan kanssa oli kokoajan sujuvaa ja tavoitteellista, koska päämäärä oli yhteinen. Kehittämistyön työstämisen aikataulu oli helppo järjestää toisen meistä työskennellessä Perheryhmäkodilla.

Aloitimme työkokoukset, joissa saimme selkeyttä työyhteisön näkökulmiin aiheesta. Koimme, että työkokoukset olivat tarpeellisia kaikille osapuolille sekä niiden avulla toimimme näkyväksi tulevaa työvälinettä jo ennen sen valmistumista. Jatkuva avoin

yhteistyö on mielestämme auttanut uuden työväliseen myönteistä vastaanottoa ja siihen sitoutumista. Mielestämme uuden työväliseen kehittämisesä on tärkeää ottaa huomioon sen tulevat käyttäjät jo sen suunnittelun alkuvaiheessa.

Aineiston keruun ja tähän soveltuvan kehittämismenetelmän löytämisen koimme opinnäytetyön työstämisen haastavimmaksi vaiheeksi. Opinnäytetyön ja kehittämistyön kokonaisuus kasvaa helposti liian laajaksi. Varsinaisen kehittämistyön laajuuden vuoksi teoriaosuuteen valikoitui vain tämän työn kannalta oleellimmat käsitteet ja niiden teoriataustat.

Kehittämistyönä laadittu itsenäistymisohjelma ja sen työstäminen olivat mielekästä sekä sen välittömät vaikutukset työskentelyyn nuorten kanssa lisäsivät innostusta sen loppuun saattamiseen. Kaikenkaikkiaan työskentely nuorten kanssa esimerkiksi ryhmäkeskusteluiden yhteydessä lisäsi mielenkiintoa ja motivaatiota tehdä itsenäistymisohjelmasta mahdollisimman toimiva. Nuorten kohtaamiset antoivat kosketuspintaa ja vastapainoa teorian tiedon keräämisellä.

Nuorten työstäessä itsenäistymisohjelmaa omaohjaajien kanssa kävi pian ilmi, että perinteisten tehtävien täyttäminen paperille tuki myös nuoren suomen kielen kartuttamista. Videoiden katsominen eri osa-alueisiin liittyen kehitti nuorten tiedonhankinta- ja tietojenkäsittelytaitoja. Ryhmähaastattelutilanteissa nuoret saivat toisistaan sekä vertaistukea että keskustelutaitojen harjoittamista. Vertaistuki nousikin arvoon, koska toisen nuoren kysymykset nuorten kokouksissa eri aihealueista auttoivat myös muita, jotka eivät esimerkiksi kielitaidon tai muun esteen takia kyenneet kysymyksiä muodostamaan. Nuorten kokoukset yllättivät positiivisesti ja niistä muodostui nuorille tärkeä henkinen tuki. Nuorten ollessa itsenäistymisen eri vaiheissa kaikki hyötyivät yhteisistä kokoontumisista tästäkin näkökulmasta. Toisen jo pakatessa tavaroitaan omaa kotia varten, toinen sai vahvistusta siihen, että kaikki järjestyy myös hänen kohdalla ja pelko muuttamisesta pieneni.

Opinnäytetyön loppuvaiheessa teorian tiedon ja itsenäistymisohjelman kehittäminen olivat vaikea yhdistää ehjäksi kokonaisuudeksi. Olemme kuitenkin tyytyväisiä lopputulokseen, koska tiedämme itsenäistymisohjelman olevan käytössä ja antaneen monelle nuorelle tukea itsenäistymisen haasteisiin. Juuri niin kuin sen oli toivottikin toimivan.

5.3 Toimeksiantajan arviointi

Opinnäytetyötä varten kehitettiin Perheryhmäkodin nuorille tarkoitettua itsenäistymiskansiota. Itsenäistymiskansio on tarkoitettu ohjaajien työvälineeksi ohjattaessa asiakkaita itsenäistymiseen liittyvien tietojen ja taitojen hallintaan. Materiaalin työstäminen ja rajaaminen tapahtuivat yksikön muiden työntekijöiden ja esimiesten ammattitaitoa ja näkemyksiä hyödyntäen, vaikka opinnäytetyön tekijöiden työskentely olikin kaiken aikaa itsenäistä.

Itsenäistymiskansion aihealue on laaja. Kehittämistyössään opinnäytetyön tekijöiden oli tilaajan toiveesta kartoitettava ja hyödynnettävä jo olemassa olevia, nuorten itsenäistymistä ja itsenäistä asumista tukevia opetus- ja työskentelymateriaaleja. Lisäksi näkökulman tuli koko ajan olla asiakaskuntamme tieto-taidoissa ja niihin liittyvissä puutteissa tai haasteissa koskien itsenäistymistaitoja. Näistä vähäisin ei ole puutteellinen suomenkielen taito, joka oli otettava huomioon kautta koko materiaalin.

Itsenäistymiskansio on ollut käytössä kesästä 2017 saakka ja se on ollut toimiva työkalu omaohjaajatyöhön. Nuoret ovat pitäneet työskentelystä ja ovat olleet tyytyväisiä saadessaan sekä tarvitsemaansa tietoa että myös harjoitellessaan esimerkiksi lomakkeiden täyttämistä. Konkreettinen materiaali ja videomateriaalin hyödyntäminen ovat helpottaneet etenkin heikommin suomenkieltä omaavien työskentelyä.

Itsenäistymiskansiosta muodostui tilaajan toiveiden ja tarpeiden mukainen. Lisäksi se vastaa nuorten tarpeisiin ja antaa heidän omaohjaajilleen toimivan työvälineen kasvatustyöhön.

(Perheryhmäkodin johtaja. Henkilökohtainen sähköposti 27.1.2018)

6 Pohdinta ja johtopäätökset

Kehittämistyön edetessä vahvistui ajatus siitä, että aihe oli ajankohtainen ja itsenäistymisohjelma tuli tarpeeseen. Prossessin aikana heräsi myös ajatus siitä, että tekemämme itsenäistymisohjelma työväliseen mahdollistaa ja tukee jälkihuoltoon rinnastettavaa palveluntarjontaa, jota ei ole tarjolla monissakaan kunnissa. Nuoren elämän siirtymisvaiheissa paras mahdollinen työskentelytapa olisi ”saattaen vaihtaa” nuori työntekijältä toiselle ja tähän itsenäistymisohjelma tarjoaa hyvän työväliseen.

Jatkotutkimusaiheita liittyen itsenäistymisohjelmaan on mielestämme useita.

Esimerkiksi voitaisiin tutkia sen toimivuutta asiakkaan ja työntekijän näkökulmasta. Jatkokehittämistyönä voisi olla itsenäistymisohjelman kehittämistarpeet ja miten se on mahdollisesti vaikuttanut itsenäistymiseen ja sen myötä kotoutumiseen.

Itsenäistymiseen liittyvät haasteet ovat maahanmuuttajanuorilla samankaltaisia, kuin kenellä tahansa nuorella taustoista riippumatta. Tämä vahvistui meille entisestään perehtyessämme suomalaisille nuorille suunnattuihin itsenäistymisoppaisiin omaa opinnäytetyötämme varten. Oleellista on jokaisen nuoren kohdalla huomioida juuri hänen yksilölliset tarpeensa. Ajatuksenamme oli itsenäistymisohjelman vastatessa itsenäistymisen tuen tarpeisiin, se edesauttaa ja tukee myös kotoutumisen onnistumista. Työkokouksessa esiin tulleen palautteen myötä saimme kuulla, että tämä on jo huomattu käytännössä, kun nuori muuttaa omaan asuntoon.

Itsenäistymisohjelmaa laatiessa ja työkokouksissa eri työntekijöiltä tulleita tarpeita pohtiessamme nousi esiin ohjaajien erilaiset koulutustaustat sekä työskentelytavat. Toiset ohjaajat tarvitsevat enemmän konkreettisia menetelmiä/välineitä työnsä tueksi ja toisille itsenäistymisohjelmassa esille tulevat asiat oli jo joiltain osin huomioitu nuoren ohjaamisessa. Tästä syystä itsenäistymisohjelmasta tehtiin mahdollisimman kattava ja perusteellinen, jotta jokainen ohjaaja voi nuoren tarpeiden mukaan hyödyntää sieltä löytyvää tietoa. Tavoitteena on, että työskentely itsenäistymisohjelman avulla olisi mahdollisimman tasalaatuista ja jokaisella nuorella olisi yhtä hyvät eväät lähteä maailmalle kohti itsenäistä elämää.

Lähteet

Adamson, J., Ben-Shlomo, Y., Chatuverdi, N. Donovan, J. 2003. Ethnicity, socio-economic position and gender- do they affect reported health-care seeking behaviour? *Social Science & Medicine* 57.

Alitolppa-Niitamo, A. & Säävälä, M. 2013. Johdattelua kirjan teemoihin. Teoksessa A. Alitolppa- Niitamo, S. Fågel & M. Säävälä (toim.) Olemme muuttaneet ja kotoudumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Helsinki 2013. Väestöliitto, 6-7.

Apu käytännössä-verkostotyö. Mielenterveystalo.fi-verkkosivusto. Viitattu 15.01.2018. https://www.mielenterveystalo.fi/nuoret/hae_neuvoja_ja_apuja/apu_ka ytannossa/Pages/verkostoty.aspx

Arnett, J. 2000. Emerging adulthood. A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologists* 5/2000.

Arvola, O., Kuikkaniemi, A., Siren, H. 2014. Kohtaamisia- Ryhmätoteutukset yksintulleiden nuorten tukena. Teoksessa E. Heikkilä (toi.) Haavoittuvasta lapsuudesta ehjään aikuisuuteen. Tutkimuksia A 49. Siirtolaisinstituutti, 22-23.

Berry, John W. 1980. Acculturation of Varieties of Adaptation. Teoksessa: Padilla, Amado M. (toim.) Acculturation: Theory, Models and Some New Findings. Colorado: Westview Press, 12-14.

Björklund, K. 2014. Yksintulleiden alaikäisten pakolaisten kotoutuminen Varsinais-Suomessa. ”Haluun koulutusta, haluun työtä ja elämän Suomessa”. Tutkimuksia A 48. Siirtolaisinstituutti. Turku.

Çelikaksoy, A. & Wadensjö, E. 2015. De ensamkommande flyktingbarnen och den svenska arbetsmarknaden. Tukholman yliopisto. Viitattu 04.11.2017. http://www.su.se/polopoly_fs/1.238803.1433429678!/menu/standard/file/De%20ensamkommande%20flyktingbarnen%20och%20den%20svenska%20arbetsmarknade n%20Aycan%20%C3%87elikaksoy%20och%20Eskil%20Wadensj%C3%B6.pdf

Collins, M-E. 2001. Transition to Adulthood for Vulnerable Youths: A Review of Research and Implications for Policy. *Social Service Review* 75 (2), 288

Dunderfelt, T. 1990. Elämänkaaripsykologia: Lapsen kasvusta yksilön henkiseen kehitykseen. 11. painos. Helsinki: WSOY.

Hirsjärvi, S., Hurme, H. 2009. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. 2010. Tutki ja kirjoita. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

- Hellström, M. 2004. Muutosote. Akvaarioprojektin pedagogisten kehittämishankkeiden toteutustapa ja onnistuminen. Helsingin yliopiston soveltavan kasvatustieteen laitos. Tutkimuksia 249. Helsinki: Helsingin yliopisto, 14-17.
- Itsenäisen elämän ABC- Umbrella. Nd. Lastensuojelun käsikirja. THL. Viitattu 10.6.2017. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyomenetelmat-ja-valineet/tyovalineet/itsenaisen-elaman-abc-umbrella>
- Itsenäistyvän nuoren roolikartta. 2008. Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä. Viitattu 10.6.2017. <http://www.vslk.fi/index.php?id=21>
- Kauko, O. 2015. Yksinäisyys alaikäisten turvapaikanhakijoiden valottamana. Yhteiskuntapolitiikka 80:1, 36.
- L621/1999 Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta. Finlex.fi- ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 19.01.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990621#L6P24>
- L417/2007 Lastensuojelulaki.Finlex.fi - ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 03.06.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>
- L1386/2010 Laki kotouttamisen edistämisestä. Finlex.fi - ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 03.06.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101386>
- L39/1889 Rikoslaki. Finlex.fi-ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 10.01.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>
- L731/1999 Suomen perustuslaki. Finlex.fi-ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 10.01.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>
- Maahanmuuttajien koulutuspolut ja integrointi 2017. Kipupisteet ja toimenpidesitykset II. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:5. Viitattu 2.6.2017. <http://minedu.fi/documents/1410845/4240776/okm5.pdf/c8ba5aef-5038-4be0-80fd-80d75a00f8e7>
- Malin, M.&Gissler, M. 2006. Maahanmuuttajien terveys- ja sosiaalipalveluiden saatavuus, laatu ja käyttö oikeudenmukaisuuden näkökulmasta. Teoksessa J. Teperi, L. Vuorenkoski, K. Manderbacka, E. Ollila& I. Keskimäki (toim.) Riittävät palvelut jokaiselle. Näkökulmia yhdenvertaisuuteen sosiaali- ja terveydenhuollossa. Helsinki 2006. Stakes, 115.
- Martiskainen, T. 2016. Jälkihuollon erityiskysymys: Yksin Suomessa ilman huoltajaa tulleiden lasten jälkihuolto. Teoksessa S, Pukkio & T, Hipp (toim.) Mikä jälki jää? Opas lastensuojelun jälkihuoltotyöhön. Helsinki 2016: Lastensuojelun Keskusliitto,96.
- Mikä on lapsen oikeuksien sopimus? UNICEF-verkkosivusto. Viitattu 2.6.2017. <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/mika-on-lapsen-oikeuksien-sopimus/>
- Niemi-Pynttari, M. 2013. Voimavara- ja ratkaisukeskeinen näkökulma ohjaustyössä. Elinikäisen ohjauksen verkkolehti. Jyväskylän ammattikorkeakoulun verkkosivusto. Viitattu 16.10.2017. <https://verkkolehdet.jamk.fi/elo/2013/06/07/voimavara-ja-ratkaisukeskeinen-nakokulma-ohjaustyossa/>
- Opas maahanmuuttajien parissa toimiville 2015. Suomen mielenterveysseura. Raportit. Viitattu 24.1.2018.

https://www.mielenterveysseura.fi/sites/default/files/materials_files/opas_maahan_muuttajien_parissa_toimiville.pdf

Perheryhmäkoti perehdytyskansio 2016.

Dahlgren, S. & ALPO-projektin asiantuntijaryhmä 2013. Perustietoa Suomesta. Työ- ja elinkeinoministeriön esite.

Peura-Kapanen, L. 2014. Nuorten itsenäistyminen edellyttää talousosaamista. Tilastokeskus. Viitattu 10.6.2017. http://www.stat.fi/artikkelit/2013/art_2013-12-09_012.html

Pukkio, S & Hoikkala, S. 2016. Jälkihuolto kasvun ja itsenäistymisen tukena. Teoksessa S, Pukkio & T, Hipp (toim.) Mikä jälki jää? Opas lastensuojelun jälkihuoltotyöhön. Helsinki 2016: Lastensuojelun Keskusliitto, 8-11.

Puukari, S. & Korhonen, V. 2013. Monikulttuurinen ohjaus kotoutumista tukevassa työssä. Teoksessa A. Alitolppa- Niitamo, S. Fågel & M. Säävälä (toim.) Olemme muuttaneet ja kotoudumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Helsinki 2013. Väestöliitto, 39-40.

Räty, M. 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Tammer-Paino. Tampere, 169.

Rönkkö, L., Rytönen, T. 2010. Monisäikeinen perhetyö. Helsinki: WSOY pro Oy.

Schubert, C. 2013. Kotoutumisen psykologiaa. Teoksessa A. Alitolppa- Niitamo, S. Fågel & M. Säävälä (toim.) Olemme muuttaneet ja kotoudumme. Maahan muuttaneen kohtaaminen ammatillisessa työssä. Helsinki 2013. Väestöliitto, 65-67.

Seikkula, J. & Arnkil, T-E. 2014. Open Dialogues and Anticipations. Respecting Otherness in the Present Moment. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus (THL)

Sosiaali- ja terveysalan eettinen perusta 2011. Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta ETENE. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu. Helsinki. Viitattu 03.06.2017. <http://etene.fi/documents/1429646/1559058/ETENE-julkaisu+32+Sosiaali-+ja+terveysalan+eettinen+perusta.pdf/>

Suikkanen, S. 2010. Selvitys kidutettujen ja vaikeasti traumatisoituneiden turvapaikanhakija- ja pakolaislasten ja –nuorten määrästä sekä heidän psykiatristen palvelujen tarpeestaan. Helsingin diakonissalaitoksen raportteja 1/2010.

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta: näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Tampere : Tampereen yliopisto

Timonen-Kallio, E. 2010. Umbrella-työkirja: Itsenäisen elämän ABC. 2. painos. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.

Valtion kotouttamisohjelma 2016-2019. Viitattu 04.11.2017. <http://tem.fi/documents/1410877/3506436/Valtion+kotouttamisohjelma+vuosille+2016-2019.pdf>

Äänekosken kotouttamisohjelma 2016. Viitattu 18.1.2018.

<http://docplayer.fi/25540030-Aaenekosken-kotouttamisohjelma.html>